

19/6

Kyrksamheten i Göteborgs stift

har för tiden september 1950—februari 1951 redovisats på grundval av församlingsprästerernas uppgifter. Siffrorna ger vid handen att 4,9 procent av stiftets befolkning skulle besöka kyrkorna per söndag, en nedgång med en femtedel sedan 1945, då en liknande undersökning gjordes. Det bör erinras om att enligt Diakonistyrelsens Gallupundersökning år 1949 20 procent av de tillfrågade förklarade sig ha varit i kyrkan "under de senaste fjorton dagarna" och att 7 procent påstod sig så gott som varje söndag gå i kyrkan. Dessa och andra optimistiska beräkningar av kyrksamheten från prästerligt håll har nu från samma håll dementerats.

Göteborgsuppgifterna stämmer, med tanke på det relativt stora kyrkliga intresset inom detta område, väl med de siffror Dagens Nyheter efter ett stort antal stickprov framlade på sommaren 1949: 3,7 procent på landsbygden, 2,5 procent i hela riket. Dessa siffror underkändes då i prästerliga inlägg, liksom liknande siffror från en år 1928 företagen undersökning; i ena fallet var vädret för vackert, sade man, i det andra fallet hade vädret (det var i november) varit för fult. De dåliga siffrorna från Göteborgsstiftet i år bortförklaras på samma sätt; väderleksförhållandena var, enligt biskop Giertz, under de sex månader det här gällde "ovanligt hinder samma för kyrkogången". "Varje slags väder som Gud ger betraktas som ungefär lika hinderamt för besök i hans hus", skriver Handelstidningen.

D • N
20/6 1951

Tredje ståndpunkten och det inre livet

Efter att ha genomlevt den på första världskriget följande revolutionstiden i München skrev Rainer Maria Rilke den 6 augusti 1919 ett brev om sina inre erfarenheter. Han förstod den avsky för kriget och den vilja till nydaning som besjälade de bästa bland upprorsmännen, men han delade inte deras tro på snabba och väldiga förändringar och fann att deras entusiasm ofta utnyttjats av hämndbegäret och maktlystnaden. "Egentligen kunde", skrev han, "den oförvillade intellektuelle (Geistige) inte stå på någon sida, varken bland de hämningsslöst framstormande eller bland dem som med gamla, inte mindre orättfärdiga och omänskliga medel stred mot det utbrytande brottsliga van-sinnet: framtiden var varken hos de ena eller de andra, och den intellektuelle är nu en gång förbunden med och försvuren åt den, inte i revolutionärens mening, som tror sig från den ena dagen till den andra kunna upprätta en fri (vad är frihet?) och lycklig (vad är lycka?) mänsklighet, men i en annan, fördragsamma-re mening — han förbereder i sitt hjärta dessa stilla, hemlighetsfulla, vibrerande omvandlingar, ur vilka allena förstäendet och enigheten i ett mera genomlyst fjärran skall framgå." Och i fortsättningen av brevet talar han om att han längtar efter gemenskap med naturen, men efter kriget inte kan vinna den. De människor som deltagit i kriget eller levat under kriget har "dragit sig så långt tillbaka från naturens värld" — "vad har trädet, ängen, skymningen att göra med dessa osaliga, förhärjande, dö-dande människor?"

Detta Rilkes perspektiv av år 1919 har i skilda varianter framförts efter det andra världskriget. En av dessa varianter finner vi hos Harry Martinsons luffare i "Vägen till Klockrike": "När världen har blivit ett organiserat kaos fullt av varandra motarbetande maskiner då blir lättja och håglöshet en betydelsesak i jämförelse... En sådan värld är helvetet. Den är inte värd annat än att man flyr från den,

blir ohörsam mot den, vägrar den sin vilja, undanhåller den sin kraft." Andra författare har mera programmatiskt och systematiskt framfört denna det inre livets tredje ståndpunkt och med den sökt stödja en politisk neutralism, ett avståndstagande från alla ställningstaganden.

Det är särskilt tre tankelinjer som här knyts samman eller var för sig framstår som avgörande. En religiös, för vilken den enskildes Gudsupplevelse och vilja till rening och frälsning kräver den stillhet, den fördjupning som är oförenlig med engagemang i det yttre livet, det onda livet; man är kanske beredd att hjälpa och lindra, men inte att ta position. Nära den linjen står diktarnas krav på en isolering, tillräckligt skyddad för att möjliggöra koncentration på det väsentliga, på en verksamhet som syftar högre och längre än till löpgravar och barrikader. Och i halvt politisk utformning möter samma attityd hos riktningar som i sin avsky för staten, våldet, kollektiviteten, auktoriteten närmar sig anarkismens ovillkorliga hävdande av individens primat. Hållningen uppvisar skilda grader av självfallenhets, om man så vill av radikalism. Hos den ene är den så ofrånkomlig, det inre livets värde är så oomtvistat, att man inte ens reflekterar på att diskutera och motivera, hos den andre driver problematiken till värjande av stillheten och därmed till en aktion mot handlandet. Hos alla finns det drag som Rilke så lysande antyder: man tror sig förbunden med framtiden och finner därigenom, vid någon medvetenhet, en känsla av överlägsenhet mot det som händer och görs i dag.

Dessa hållningar skall inte närmare analyseras och inte alls kritiseras. Vad som bör sägas är däremot att denna distans från den politiska handlingen intet har att göra med någon politisk ståndpunkt, inte heller med den tredje ståndpunkten. Övärldsligheten innebär att man står utanför, inte att man tar position mitt emellan; lidelsen för det inre livet leder lika litet till neutralism